

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Poggii Florentini Oratoris || Clarissimi, Ac Sedis Apo.||
Secretarii Opervm ||**

Poggio Bracciolini, Gian Francesco

Argentinae, 1513

VD16 ZV 12623

De Nobilitate liber disceptatorius.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14341

DE NOBILITATE
AD INSIGNEM OMNIQUE LAVDE PRE
stantissimum virum Gerardum Cumanum / POGGII
Florentini DE NOBILITATE LIBER.

25

On dubito prestantissime Pater / nonnullos esse fu-
turos qui hunc meum laborem non quidem aperte re-
prehendant: quis enim tam iniquus est iudex / qui
honestum otium culparet? sed impari dicant vi-
ribus meis: qui nequaquam onus suscepti muneris
sustinere. Quibus ego forsitan assentiar: & opus a me
inchoatum maiori digno ingenio & eloquentia pro-
fitebor. Sed & illud etiam addam: exercitij gratia poti-
us quam dicendi studio descendisse me in hoc veluti cer-
tamen nobilitatis: in quo postmodum reliqui maiori
cum laude & dicendi copia versarenrur. Equidem
miror aliquando: cum tam late pateat nobilitatis no-
men: cumque de ea tam variae sint non solum inter rudes

litterarum / sed etiam inter doctissimos viros sententiae nihil a latinis nisi paucis ver-
bis / neque grecis quoque praeter Aristotelem & Metrodorum: quos uterque unico libro
nobilitatem complexus est: hac de re explicatum. Itaque postea quam nostra deesse &
ceteros alienis prospexi: haud absurdum visum est mihi / aliquod veluti princi-
pium eius rei disputandae afferre in medium: quam postmodum doctiores a nobis
excitati / politiorum exquisitiorumque sua sapientia queant reddere. In omnium enim
facultate primum rerum scriptores ut plurimum tardiores rudioresque sunt habitum. Neque
quicquam a principio ita simul inuentum traditumque extitit: ut non multa posteriores tum
addiderint / tum etiam in melius immutarint. Quod & in ipsa Philosophia / quae pa-
rens est sapientiae & in his artibus quas appellant liberales scimus contigisse. cum
omnes additamento ad summum culmen peruenissent. Satis fuit Prioribus illis inci-
pimenta quaedam & veluti calcem indidisse reliquis perfectiora inquirendi. Eodem
pacto hunc meum libellum existimo alioquin ingenium erectum: qui ea quae ano-
bis aut praetermissa / aut errata cognouerit: reddat sua diligentia meliora. Quod
ut contentur quid per doctrinam & eloquentiam possunt vehementer hortor: ob
utilitatem communem. Hoc enim maxime modo latine linguae splendorem ac decus
augebit dilectum industria. mihique in primis gratias agens / quod meis ineptiis illos
ad scribendum studium & laudem protocarim. A lectoribus autem veniam peto:
si non eam quam vel rei dignitas / aut opinio eorum inquirat scientiam & elegan-
tiam praestitit. malui enim ruditer atque indocte / quam nihil scribere: praesertim otiosus /
& ea de re in cuius existimatione pauci videntur recta sentire. Ad te vero virum
hac nostra aetate omnium virtutum & litterarum genere maioribus comparandum /
libellum hunc destinavi veluti testem amoris erga te mei: ut in tua auctoritate &
nomine conquiescat. Adicietur ei non parum fauoris ac dignitatis ex tua excellen-
ti virtute. cum omnes existimaturi sint: quicquid ad te deferatur / emendatum ac per-
fectum esse debere. Suscipe igitur hunc libellum: in quo de vera nobilitate disputa-
tur. De qua cum alii saepe multos disputantes audierim. tum vobis maxime dudum diser-
tissimos / mihique summa familiaritate coniunctos. Nam cum olim ex Urbe in patriam
fecissem aeris mutandi gratia: venerunt eodem rogati meo doctissimi mihique
amicissimi viri Nycholaus nicolus / ac Laurentius de Medicis: quos ad id pellexe-
ram praecipue nonnullorum quae ex Urbe adnexerant signorum ostentatione. Hi
cum essent in hortulo / quem peregrinis quibusdam marmoribus celebrem reddere
cupiebam parvula: suppellectilis indicio: ridens cum oculos circumtulisset Lauren-

Pauci de
nobilitate
scripserunt.

Humilitas
tem stili ex
cusat

Occasio de
nobilitate
scribendi

- tius: Hic hospes noster inquit cum legerit nisse moris antiqui apud priscos illos excellentes viros: ut domos/villas/hortos/porticus/gymnasia varijs signis tabulisq; maiorum quoq; statuīs exornarent ad gloriam & nobilitandum genus: voluit cū progenitorum imagines deessent hunc locū/ & se insuper his pusillis & confractis marmorē reliquijs nobilem reddere. ut rei nouitate/ aliqua eius ad posteros illis gloria manaret. Si hoc appetit Nycholaus inquit/ aliunde eruenta materia nobilitati erit: non ex signis & marmorē fragmentis dirutis: & viro sapienti non admodū appetendis. sed ex animo/ hoc est/ ex sapientia & virtute excutienda nobis est: quæ sola erigit homines ad laudem nobilitatis. Licet Laurentius inquit/ ea plurimum ad largiendam nobilitatem putem conferre. diuina enim quædam res virtus habetur & omnibus appetenda: tamen tabulis/signis/ varietate/atq; elegantia/ opibus/ rerum copia/ magistratibus insuper/ atq; imperijs parari nobilitatē videmus etiam in eis qui non clarent alio ornamento virtutis: itaq; ab egregijs ingenijs et appetita & culta legimus. Nam constat priscos etiam doctissimos viros insignis & tabulis comparandis plurimū opere studijq; posuisse. Cicero ipse/ Varro/ Anitoteles/ ceteriq; tum greci tum latini insignes omnium doctrinarum genere viri/ q; virtutum/ specie ad studia se cōtulerunt/ eiusmodi rebus suas quoq; bibliothecas & hortos excolebant. ad loca ipsa in quibus consistuta erant nobilitanda. idq; laudis & industrię esse volebant. Multum enim ad nobilitandū excitandumq; animum conferre existimauerūt/ imagines eorum qui glorię & sapientię studijs floruerunt ante oculos positos. At qui Nycholaus inquit/ si qui signa & tabulas domi habebus nobilitatem consequuntur. multo magis sculptores/ pictoresq; nobilitatis insignibus ceteros anteirent. Feneratores quoq; si essent ditissimi/ ac in magistratu impo-
nicholaus rissq; constituti/ quantūvis improbi nephariq; nobiles euaderent. quo nihil indignius dici potest. q; flagitijs/ aut rapinis/ vel aliquo turpi quæstu aditū sibi quætempam patefacere ad nobilitatem. Tum Laurentius: Et statuarios inquit ac pictores quos ars sua celebres atq; insignes reddit. opulentos insuper ex re undecunq; cōtracta/ maximis quoq; facinoribus notos/ si verbum inspexeritis/ recte nobiles dicemus. Itaq; & plurimū studijs litterarū præstantem & famosum latronem nobilem dicit licet. alterum ob insigne flagitium/ alterum ob doctrinam & sapientiam singularem. Q. Cicero scribens ad fratrem de petitione Consulatus/ cum de Antonio et Catilina competitionibus loqueretur. Nequaq; sunt inquit/ tam genere insignes/ q; vitijs nobiles. Nobilem enim antiqui: appellabant eū: qui ob aliquā præcipuam reuotus/ vulgatus/ & aliquo facto arteq; insignis erat/ & sermone hominū celebris. Cicero noster inquit/ illis in conspectu præstanti sapientiæ & nobilitate Pythagoras. Alio in loco de eodem. Philosophus nobilis: a quo non solum Græcia & Italia sed
Laurentius. omnis barbaries cōmota est. Pro archia item: de philosophis in corpso in quo prædicationem nobilitatemq; despiciunt prædicari de se/ ac nominari volunt. Linius quoq;: Hęc pugna inquit/ aliens cladis nobilitate prope par. Eralibi. Cum antea seroibus dictis rem nobilitassent. Quibus verbis rem nobile appellari constat/ seromone & fama hominū vulgatam. Verū non de ea nobilitate querimus quæ in vitio posita turpitudine affert. sed ea quæ non respuit virtutis societatem. quam si nesses ex his quas modo retuli rebus comparari. peruulgatæ de ea opinioni & communi omnium sensui repugnas. Oēs enim illū dici & esse nobile affirmant/ qui antiqua familia/ opulētis maioribus cū honore ac dignitate in sua repub. versatis ostiginē trahant. Quā ob rem si nostris moribus/ & inueterat hominū extimationi assentiendum putas. si id verū existimas quod vulgus tenet: qui in eiusmodi rebus plurimū auctoritatis possidet: mecū de nobilitate sentias optet. Doctissimorum ne
nicholaus. hominū inquit Nycholaus/ an vulgi & plebis iudicio disputatū censes: Nā si opinionibus & moribus hominū ducaris: intelliges nullā sedē esse nobilitatis in qua

posse consistere. Cū enim varij sint inter se admodū repugnantes: non intelligo quæ certa ex his nobilitatis norma eligi possit. Nomen quidē apud omnes conuenit: res admodū discrepat: ut nihil minus persepe credam nobilis nomen mereri quæ eū quid nomen usurpet. Si qua est enim nobilitas: atque ea a certa re & ratione pro ut concedendum est: proficitur: unā apud omnes atque eandem esse decet. Sed cū nihil minus vulgi opinio respiciat quæ virtutem aut rationē in appellatione nobilitatis: propterea varietur admodū pro cuiusque generis usu & opinione: quæ admodum sibi inuicē repugnant: non a certa ac determinata re: sed a quadā consuetudine hominū in consuetudine videtur duci: atque ob eā rem an hæc decantata sermone omnium nobilitas aliquid præter inane nomen existat: aliquādo dubitare cogor. Nā si quid ea est: aut a vitio: aut a virtute proficitur. Ex vitio nobilitatem omnino stultum est credere. Virtus si nobilitatem parit: cum ea sit una atque ea dem semper: nec nisi hominū varietur: ita sit & nobilitas necesse est. Sed hæc ita apud nos non tū: sed diuersa est & inuicem contraria: ut nullā certam radicem habere videatur ex qua possit oriri. Propter hanc diuersitatē Laurentius inquit: quid sentias non satis intelligo: ob eamque causam a te id lucidius explanari velim: & simul scire quid maxime probes. Minime inquit Nycholaus: huius loci & temporis hæc est discipulatio: & hinc forsitan me intuens: non iocunda. Nequaquam Nycholae aio: quin pgratum mihi erit si hæc dubitationē nobis exolueris: quæ scitu iocunda est & cognitio: ne dignissima. Ego quidem non sum a deo demens atque insulsus: ut ex his collectis ceteris marmoribus aliquā nobilitatem aucupare velim. Alia ad illam viā ascēdi potest. Hæc autem voluptatis & ornamenti causa a me quaesita & cōparata sunt. Sed hic noster Laurentius iocatur mecum libens: existimatque: si horum contemptū mihi peritura ferit: se maiorem partem ablatum. Postea vero quæ in hunc sermonē incidimus: narra quælo quæ modo Laurentius postulabat. Nō enim miror: si parum de illa apud populos conuenit: cū inter philosophos quoque hac de re sit a deo magna dissensio: ut dubitarem cui potissimum sententiæ sit inherendum. Tum Nycholaus quæ multiplex & varia sit inquit: illius obseruatio haud opinor ignotum est vobis: cū quod alijs nobile videatur: alijs specimen ignobilitatis velint. Vt enim ab Italis inopiam: a quibus humanitas: virtus a cōmuni viuendi ratio: & disciplina ad reliquas nationes defluxit: quid tam inter se differt quæ Neapolitanorum: Venetorum: Romanorumque nobilitatis opinio: Neapolitani qui præ ceteris nobilitatem præ se ferunt: eam in delicia atque ignauiā collocare videntur. nulli enim præterquam inerti ocio inerti: sedendo atque oscitando ex suis possessionibus vitā degunt. Nephās est nobilitati rei rusticæ: aut suis rationibus cognoscendis operam dare. Sed ceteros in agris: aut equitando tempus terunt. Etiam si improbi absurdique fuerint: dummodo præcis domibus orti se nobiles profitentur. Mercaturā ut rem turpissimā: vilissimamque exhorrent: a deo factū nobilitatis tumētes: ut quantūvis egenus atque inops: citius fame interiret quæ filia vel opulentissimo mercatori matrimonio collocaret: mauiusque furis & latrocinio: quæ honesto quaestui vacare. Sæo virum quendā equestris ordinis genere atque opibus præclarū: quæ aliquando ut patrem familias decet: vna ex varijs præcipijs collecta simul vendere esset solitus: pro mercatore velut infamē habitū. si hanc etiā grandī dote vix nuptui dare potuisset: a deo mercature nomen apud ignaros atque inertes turpe atque obscenū putatur. Huic absurditati contraria est Venetorum consuetudo: inter quos nobilitas veluti factio quædā ab reliquo populo distincta: mercaturā omnīs exercet: ea quoque quæ equestris ordinis insignio potit. Oēs enim qui reipub. muneribus funguntur: quicquid ut aiunt ex ordine sunt senatorio nascuntur atque appellantur nobiles. A deoque hac vulgari aura infatur nōnulli: ut etiā si quis parēte absurdo: stulto: insulso: inopi: ipse quoque haud dissimilis patri fuerit: nisi in populare virum incidit: quīs doctū & sapientē: cum præ se contēnet

Laurentius;

Nycholatus.
Poggius

Nycholatus

Italorum
lausNeapolitanorum
nobilitas.Venetorum
nobilitas

rumore nobilitatis. At ego mallem Apuleij me a sinu. q̄ aut talis essem/aut ortus ex eo cui minus q̄ a fello sensus aut prudēcie inest. At qui he oēs p̄cipue mercaturę dant opam: neq; eam a nobiliũ exercitio existimāt alienam. Qd̄ aut̄ nūq̄ genitum reperitur: ipi p̄sepe nobilē reddūt ex ignobili. Nā qui ob aliqd̄ in eorū rem pub. insigne facinus/ admissum/ etiā si scelere aliquo p̄fuerit adsciscitur ad munia ciuitatis: nobiliũ numero ascribitur. Sed nihil stultius q̄ aliquē ignobilē p̄pter nauatam rei p. opam ciuitati donatũ nobilem dici: aut quod vtute & recte factis acquiri sapiēs vpl̄t/ id credere aliqui malis artibus parari posse. Romani qui ap̄pellantur nobiles/ mercaturā ut rem vilem atq; abiectā cōtēnunt: cultui agrorum & rei rusticę vacare/ gregis atq; armietorū curā gerere/ re pecuaria opes querere questũ honestũ & viro nobili dignũ putant: idq; eis qui postluta agere/ etiā si recenti sint familia: hoc huius genere patet a ditus ad nobilitatē. Est apud hos honesta licet rusticana nobilitas: longe distans a Neapolitana. Nos rectius de nobilitate sentire videmur. Habent em nobiles orti antiqua stirpe: quorū maiores sum cū officijs ciuitatis in rei p. administratione versati sint. Horũ pars se ad mercaturā confert/ pars titulo nobiliũ gaudens/ nulli exercitio dedita/ venatu & aucupio oblectatur. Ianuensis idem qd̄ Venetis usi venit. negociationi dedunt: omnes p̄ferunt maritime nobiles atq; ignobiles: qui nulla alia re nisi origine distinguunt. Sūt ex his qdam in castellis montanis dispersi Caci more/ itineribus infestis: qui nobiles habent Lombardi. Et tē tractus omis Venetorū qui dicuntur nobiles viuunt ex p̄diorum fructu & paterna hereditate. nullo p̄teritē venā di aucupans diq; studio ducti. His sola origo & negociorū vacatio nobilitatē largitur. Quid loquar de reliquis nationibus: quorū usus pauũ differt a moribus nostris. Germani atq; Alemāni/ quibus census patrimonij ad victum suppetit. & his qui proci vrbibus: aut qui castellis & oppidulis dominant/ quorū magna pars latrocinio deditur/ nobiles censent. Quibus humanius ingenium natura dedit/ herent principibus. quorum in aulā a suelcunt cultiori vitę rudes tamen & moribus asper. Gallic omnis una est nobiliũ norma. Nam rura & p̄dia sua incolentes/ vrbes fugiunt in quibus habitare nobilem turpissimum dicitur: qui in illis degit rustici habentur atq; ignobiles. Mercatores aspernantur ut vile atq; abiectum hominũ genus. P̄dij suis contentum ac prodigum esse/ neq; futura quicq; pensi habere lignum nobilitatis volunt. Ea quotidie augetur vel pecunia/ vel famulatu. Nam mercatorū aut quorūuis opificũ filij qui diuitijs p̄stant. aut empto p̄dio rus se cōferunt vrbe relicta/ atq; eius fructu cōtenti. seminobiles euadunt: suisq; posteris nobilitatem p̄bent. aut famulantes principibus aliquo p̄dio collato/ pro nobilibus honorantur. Ita plus illis rura & nemus conferunt q̄ vrbes atq; ocij aut negocij ratio ad consequendā nobilitatem. Eos certe qui apud nos semirustici cōsentur villarum incolę illi nobilitatis laude cōmendant. Hos Britanni sequunt. Angli hodie vocati: qui nobiles in ciuitatibus morari ignominie loco putant. rura silus ac pascuis sedula inhabitant. nobiliore ex censu iudicant rem rusticā curant: vendentes lanam & armentorę fetus. neq; turpe existimant admisceri questui rusticano. Vidi ego hoiem relicta mercandi cura/ cum p̄dia preciosa emisisset: atq; in ea cum familia vrbe posthabita se contulisset. auctore nobilitatis filijs extitisse. & ipm̄ haud reiectum a nobiliũ cętu. Multos quoq; ignobilis generis/ aliqd̄ p̄stitans in bello facinus/ acceptis a principe donis nobilitauit. Hispania duplici nobilitate utitur. Nam & qui in suis ciuitatibus antiquo genere orti ceteris p̄ferunt ditatij p̄dij. & qui in campis cominorantes nutriuntur ex p̄diorum census cum ornatiore quodam viuendi ritu/ quæ ceteris p̄ferunt. nobiliũ nomē tenent. Hoc inter omes equester ordo primũ nobilitatis locum habet. Apud grecos quicunq; ad imperatoris aulam vocati seruitio eius insunt: quantũuis abiecti generis ob

Romaorū
nobilitas

Germano
rū nobilitas

Gallorum
nobilitas.

Anglorū
nobilitas

Hispanorū
nobilitas.

principis confuetudine ac famulatum/nobilitatis titulo potunt appellari; deinceps nobiles. Apud nostros vero principes is mos inoleuit: ut Pontifex/Imperator Reges/Principes/privilegio & litetis faciunt nobiles/ nulla habita virtutis ratione. Ita illi: quod ritu dignum est. vsu & obsequio: isti scriptura & cetera nobilitate adipsiuntur. Barbaris quoque gentibus diuersi sunt nobilitatis mores. Aegyptijs ac Sicijs nulla habetur nisi eorum qui militie deduntur: qui soli excellent ac dominant/ reliquis seruorum loco habitis. At hos omnes constat esse empticio seruos: qui post modum pfecturas eorum in prouinciarum sortiti/ vsuq; deo fortunę beneficio esserunt: ut ex eis potentior regnum occupet/ viribus armorum fretus. Teucros insuper & superiores Sarmatas arma nobilitant. Nam qui ordines ducunt/ ditati preterea nobiles dicunt: & ipsi quoque ex seruitio maiori ex parte ad militiam asciti. pueri enim empti precio militiam condiscunt: in qua excellere parit nobilitate. Tanta ergo ut de reliquis sileam varietas/ tantaque morum inter homines dissensio/ nunquid non cogit nos fateri quia tam disparibus modis obseruat: nullam esse certam nobilitatis formulam quam possis amplecti: quonia si quid ea est: originem aliquam habere/ fundamentumq; stabile ac firmum/ quo prodeat oportet. Tum Laurentius: Licet ea inquit pro gentium varietate multiplex videatur: omnes tamen quos modo recensuisti esse & recte dici nobiles arbitror posse. Nam sicut non omnes leges omnibus ciuitatibus sunt accommodatae/ sed variant pro rerum publicarum comodis & utilitate: cunctaeque alijs profunt/ alijs obesse videantur: et tamen legum vim auctoritatemque conseruant: neque propterea non habentur leges: quia non omnibus eadem conferunt. Sic ego Italos/ Gallos/ Germanos/ Britannos/ Barbaros existimo: qui a suis dicuntur nobiles esse. Neque ego nobiliores appellabo ciues quam rusticanos: neque mercatores qui in sura R. p. administranda cum laude versantur/ quam illos desidiosos qui se conspici in atrijs sedentes atque ociosos pulchrum ducunt. Consuetudo enim que quasi morum magistra vim maximam in hominum moribus tenet: tanquam ducem sequi debemus: quae licet parum inter se dissentire pro varietate diuersarum gentium dicatur: tamen id nobilitatis indicium omnes putant: aut patrimonio ampliori/ aut honestiori vite ratione/ aut vacatione questus/ aut armorum laudibus/ aut victu splendidiore/ aut dignitate ceteros anteire. Longe inquit Nycholaus opinio ne laboris Laurenti. Nam & ea consuetudo probanda & accipienda est: quae non procul absit a recta ratione: altera enim abusus nomine appellabitur. Et leges ad eorum quibus dantur utilitatem & comoda referunt: quae cum non sint ubique gentium atque omnibus eadem/ pro varietate commodorum & leges quoque variari oportet. Sed tamen omnes eandem originem habent: cum ab equitatis & iusticie fonte descendunt: aut quod cuique honestum est/ & utile sua dere & percipere videantur. At iste quas modo explicati nobilium species ita inter se variant/ contrarie ac diuersae: ut nullam certam stirpem/ nullum certum genus preferant quod ratione aliqua nitatur/ sed a sola opinione institutoque quodam voluntario/ cuius nulla vera causa reddi possit videntur prodiere. Quapropter fatebor ingenui: neminem eorum iure appellari nobilem posse. Qui enim fieri potest: ut vir odio marcens/ nullo honesto negotio intentus/ nulla praeditis virtute/ nulla sapientia/ nulla doctrina: maioribus tamen actibus origine fetus possit ullo esse pacto nobilis? Ego vero istos vilissimi iumentum loco habeo. Neque etiam fatebor unquam ciuem/ aut alium quemuis improbum/ abiectum/ contemptum/ flagitiosum/ aut nulla re clarum: sed tamen maiorum virtute & dignitate fidem nobilis nomen mereri. At vero ex mercatura non video quem nobilitas acquirat: aut quo modo cum illius venet exercitio quod vile atque abiectum sapientes arbitratum sunt. Cicero eam non ad modum vituperandam scribit/ si fuerit opulenta: illam in sordido questus genere ponens. Sed quod aliquo modo vituperari potest/ nunquam admiscebitur cum nobilitate: cuius officio longissimum est questus abest. Opifices item

Nobiles bullati

Aegyptiorum & Sisororum nobilitas. Teucrorum & Sarmatarum nobilitas

Laurentius.

Nycholaus

Resistat

Cicero.

artificesq; omnes expertes illius erunt. cū in illo exercitio versent cui nulla est virtus adiuncta: turpe qdem omne genus eiusmodi hoim extimant. Sed nec ex diuitijs quoq; ulla nobilitas elicietur: siue eas nobis ipi compauimus: siue accepimus relictas: quibus eū acquirant artibus constat. Sane raro cum virtute: cuius aliud munus est q̄ parandis diuitijs vacare: relicte vero nihil nobis laudis afferunt aliena opera parte. Auream beatus Hieronymus sententiā profert: diuitem aut iniquum esse: aut iniqui heredem. Neq; hoc in te Laurenti existimes dictū: cuius patris viro optimo atq; humanissimo: tum prudētia atq; industria: tum fortuna in cōparandis opibus fauit. Nobilitate ergo nos minime possunt. At ne magistratus qdem/dignitates/honores/imperia. Nam si his perniciosi/celesti/nepharj perditidementes/infani fungant: procul erunt ab omī laude nobilitatis: quae nulli vicio aut sceleri potest esse cōmunis. Neq; vero antiquā familiā & quīs longā parentiū enumeratōem/si ijdem audaces/facinososi/& sceleribus inquinati fuerint/contendere ad filiorū nobilitatem iudicamus: sed eo dicentur a nobilitate remotiores / quos fuerit diuturnior parentum scelus & turpitudine. Ab honestis autē atq; antiquis maioribus manantes ignauos/somnolentos ac reprobos/parentiq; virtutibus carētes omī nobilitate vacuos esse dicam. Si em̄ ea antiquitate pararet: oēs equae nobiles euaerent: cum cuiusvis origo equo gradu a superioribus numeret. Nullusq; existat cuius progenitores non ante millesimū annum possent recenseri. Sunt quib; acceptam: vt aiunt a maioribus nobilitatem a cupio venatē: cōseruari putent: sedq; nullo negotio & rerum vacatione nobiles dicant: maiorū tū nobilitatē & generis insignia cōmemorantes. Sed hac ociosū atq; inertium studia aures aut feras secūdū/non magis nobilitatem redolent: q̄ bene oleant ferarū quibus oblectantur cubilia. Prestaret certe opus rusticum facere more priscorū quorundam atq; optimorum virorum: q̄ velut insanos ac fanaticos discurrere per memora & saltus ferarū ritū. Non sunt hęc vituperanda nobilibus: si laxandi animi causa nō dissoluēdi fiant. Sed in eis ut plures videmus curam oēm vitamq; cōsumere: quae non nobilitatis indicia existimantur: sed signa oppressā clementiē. Iam vero equesstris dignitatē nostrī militiam vocant: quae multis veluti officina quēdam ac thesaurum nobilitatis videtur: quid ad eam de oris aut ornamentis cōferat ignoro. At ream gestant sibi togā nōnulli imbellesq; tanq; equestris ordinis notam: ipi sine equo quā docq; atq; omnis militiē muneris expertes. Horū opera cum sint longe ab ornati veltū diuersa: ficticia quēdā res & ab inani pompa proficiscens: nihil magis nobilitate deferentem potest q̄ timidum in bello fortē facere. Quāq; videmus aliquos ex eis mercatura quēstum facere: tantum a nobilitatis splendore remoti: q̄tum obscuritati exercitus propinqui. Nōnulli tamen iactantes aurore proa uorūq; equestrem numerum/suam nobilitatem eiusmodi cōmemoratione extollunt: insc̄j q̄ parui ea sit nobilitas extimanda. Nunq̄ enim is ordo apud patros locum nobilitatis aut nomen tenuit: ut admodum mirer nos tantū. Ad eorū opinione differre. Equester namq; ordo apud Romanos non cēlebat: inter nobiles: quippe qui maiori ex parte a publicanis emendis exigendiq; v̄ ec̄igalibus vili officio exercebantur. Nobiles dicebantur patriciorū familie: & quae ex triumphalibus consularibus senatoriisq; viris longa surpe originem traherant. Equester ordo habebatur populariū loco. Multi tamen ex eo ob res v̄ ex pace vel bello egregie gestas/erant suis posteris principium generis nobilitati. C. Marius & M. Tullius non nobilitauit genus: at hi suis filijs si paternā v̄ritatē imitari voluissent insignem nobilitatem reliquere. Nos econtra ex hoc ordine nobilitatem trahimus: iactatq; maxie videmus eos qui longa serie maiores suos equestri dignitate functos ferat. Assentiret forsā aliquando eos nobilitatis gradum a deprosi si qui bellis immixti quod susceptum nomē requirit preclarum facinus edidissent.

Hierony.

Nobiles
romanoꝝ
C. Marius
M. Tullius

oculis vero ac procul ab omni equestri munere constitutis / nihil adireum calcar
 magis quam aureum / aut aureus baltheus magis quam argenteus nobilitatis importat. Ea
 siquidem magis diuitem quam nobilium videntur insignia. Nam Gallicam / Britannicam
 et nobilitatem villis rusticis ac nemoribus inferam: et in Alemānicam mō
 tanam & latrocinio intentam a vera nobilitate rejicio. Non enim solitudine / aut
 ocio ignauo / vel opum magnitudine / sed virtutis studio comparandam sapientes
 ras in solitudine & agrestium commercio. Illud vero absurdissimum est habendum: do
 na / aut concessionem / principum / nobilitatem largiri: aut nobiles esse qui in impera
 toria aula versantur. Possunt principes eiusmodi homines diuites reddere: aut ex
 tollere aliquo principatu: nobilem vero nihilo magis quam prudentem / honestum / sa
 pientem possunt efficere. Si quidem non extrinsecus nobilitas provenit: sed a pro
 pria descendit virtute que inter principum munera non admiscet. Hæc igitur tanta
 tamque peragata rerum varietas mihi persuadet: nihil hanc vestram nobilitatem
 esse præter popam quandam ac inanem factum ab stulticia hominum & vanitate cō
 fictum. Verum ut missas paulum faciamus vulgares opiniones: me quidem ratio
 ipsa recte considerantem hortari atque admonere videtur: nullam esse hanc decan
 taram nobilitatem: quam sobrem quid mihi persuadeam accipe. Ea que sunt aut bona
 aut mala / aut eorum media: que indifferentia greci appellant: dicuntur. In malis no
 bilitatem nullus unquam posuit. Absurdum enim esset rem a deo laudatam atque appes
 titam malam censeri. Sin eam bonam quid dixeris: id vel in animi bonis / vel exter
 nis / aut corporis situm erit. Nam in fortunæ bonis minime consistit: que qui ad ip
 scuntur non nobiles / sed diuites appellantur. Sed ne corporis quidem bona / que
 sunt valitudo & forma egregia illam largiuntur. Nam si qua in ullo horum bono
 ruminaret: deficientibus opibus / forma & valitudine / nobilitas quoque cessaret.
 Ita ex ignobili nobilitas / rursus ex nobilitate ignobilis redderetur. In bonis ergo animi
 que virtutes dicuntur: eas autem intellectualibus & moralibus distinguit: an ul
 la sit inquirenda. Sed prudentia prudentem / sapientia sapientem / iustam iustis
 ciam temperantiam temperantem / item ex reliquis virtuosum / non nobilem fieri cer
 tum est. Nulla quippe est una virtus que ex se nobilitatem producat: neque omnes
 quoque illam generabunt: sed felicitatem. Ita nec virtus ea: nec vitium. Nec videtur
 etiam in his que media dicuntur: cum nunc bona / nonnunquam mala ferantur pro varie
 tate utentium: si nobilitas ita esset / ea & bona & mala haberetur. Ex quo sequere
 tur ut boni malique pariter nobilitate potirentur: quod cum sit absurdissimum: vide
 tur ex his nihil nobilitatis comparari posse. Hoc & alia ratione videtur esse proba
 bile. Nam si quid ea est: id aut in expetendis / aut fugiendis rebus consistit. In his
 siam dicere ridiculum sane videtur: cum nullus sane mentis appetat fugienda. In
 expetendis vero multo minus: ea namque appetere debemus / que ratio prescribit
 & sapientia. hæc sunt honesta: & que cum nos beatos ac felices præstant. Sed no
 bilitas cum neque virtutes aliquas / neque bonum quid afferat nobis quo meliores /
 ditiores / aut beatiore efficiamur: cur appetenda sit non intelligo. Ergo ea nihil esse
 se videtur. Eodem modo neque in laudabili / neque vituperabili numero ad
 scribetur. Non enim vituperatur quod laudatur / atque expetitur etiam a bonis. Er
 go in illis nulla inest nobilitas: ac multo minus in reliquis. Laudabile enim omne
 a virtute progreditur. Si quidem bene hoc est virtuose agere laudabile est: & id
 secundum aliquam virtutem. Sed nulla est virtus que vocetur nobilitas / aut ex qua
 illa oritur: neque etiam ex nobilitate laus aliqua / cuiusquam honesti operis des
 cendit. Ergo in laudabili consortio non erit. Præterea si qua est nobilitas: ea
 aut in homine / aut in ipsa re collocabitur. Si in homine: aut natura / aut acquisitione
 comparatur. Si natura venit nobilitas: tunc omnes similiter nascentur nobiles

Nobilitas
 vera i quo
 sit disputat

De nobilitate

quod nullus vel mediocriter doctus cōcedat. Si acquirat: id agendo / vel operā do
 continget. At ex actionibus opationibusq; boni/mali/prudentes/docti/industrii
 & similia reddunt nō nobiles neq; est aliquod opus propriū ex quo veluti ex offi
 cina aliqua nobilitas excidat. In rebus vero si ei et posita: hęc absq; studio nostro
 in quęcūq; inciderent/nobilem veluti diuitie diuitem redderent: his absentibus
 ignobiles fieremus: quo pacto sepius cum ipis rebus a nobis migraret nobilitas
 & iterū tanq; in alicuius hospitii sua sponte rediret. Ex quibus apparet: nihil esse
 hanc p̄ter iactantiā quandā quę nos deliros efficiat. Etem absq; illa affectione co
 gitans nō video cur hęc inanis fabella a deo exoleuerit: aut quid boni vel utilita
 tis habeat hęc quę dicitur nobilitas: cur tanti ab hominibus pendere mereat. Nō em
 nos sapientes efficit/non doctos/non prudentes/non iustos/non fortunatos: nihil
 confert ad corpis validitudinem: nihil ad formā/nihil ad op̄te honestatem: vmbra ne
 scio quę sub obscura mentes nostras versat formis similis: quę cū dormientes fal
 sis imaginibus fatis exagitarint/inania reddunt excitatis. Stomachor autē persepe
 cum in aliquos predicatorēs sūe nobilitatis incurro viros ineptos/rudes/ociosos
 quos nō plus facio q̄ quępiam ex his cantoribus qui in titijs Heroum gesta
 decantant: p̄ nullius rei vsu p̄terq; recendendis a liorū laudibus accōmodati. Sed
 iam satis cōfabulati sumus: & tempus admonet vt hunc nostrū hospitem loquens
 di molestia liberemus. Nequāq; Laurentius inquit: tanq; apes abibis aculeo reu
 ctio: sed feres equo animo paulū respondentē nisi velis esse nimis morosus: quod
 idem huic: me intuens: intelligo videri. Egdem non miror Nycholaei qui tuus
 mos est aduersari te omniū opinionibus: tu nullam vis esse nobilitatē/neq; eam
 quę est in vsu gentiū: neq; quā describūt sapientes. Nihil adhuc de sapientibus Nych
 cholaus inquit sum locutus: tm̄ dixi aduersus opinionē vulgarem & iactantiā
 horū nobilitū mentibus infixam: qui nulla preterq; inani pompa & populari leui
 tate suffulti/nos quotidie nobilitatis cōmemoratiōe obtundūt: in se q̄bus ex reb
 aut quibus artibus paretur. Si inquit Laurentius: vocibus doctissimi orū vir orū al
 sentiris: aut nisi eis repugnes: causa decidas oportet. Nam cōtra te insurgit Aristot
 teles nobilitatē diffiniens: & aliquid esse ostendens: cuius acūm ingenij om̄ibus
 philosophis antecellit. Sapientia vero tanta est om̄ibus in rebus / ut ei contrarie
 stultū esse videatur. Fateor Nycholaus inquit istum principem appellari philoso
 phorum: sed tm̄ nulla me cuiusvis Impediet auctoritas: quin quod mihi simile ve
 ro videatur & loquar & sentiam. Vt iubet inquit Laurentius: morē tuum om̄ib
 aduersandi sicut cepisti per me obserues licebit: non impediat quo minus tibi oble
 quaris: ne veteri tuo instituto repugnes. Sed ut ad Aristotē redeamus: is in quin
 to Politicore scribit nobilitatē esse virtutes: & antiquas diuitias. Et alio in loco no
 biles videri dixit quibus existerent virtutes & diuitiæ progenitorū. Vides igitur
 q̄ sapienter q̄ grauius tibi Aristoteles nobilitatē designarit: non tanq; vmbra
 ut putas inane: sed veluti rem certam & definitā: ut iam nulla dubitatio residere
 debeat & esse nobilitatē. & eos dici nobiles qui a philosopho describuntur. Atqui
 bitor nō ex animi iudicio: sed ex cōmuni opinione locutū. Nam in Ethicis ubi ex
 veritate quod sentit exprimit: illū appellat generosum cui a natura existit ut dicitur
 nat quę vera sunt: & appetat verum bonum: eamq; rem pulcherrimā dicit: quę nec
 accipiat ab alio: nec discatur: hęc natura aliquē natum esse veram & p̄fectam
 nobilitatem appellat. Deniq; eum generosum videtur velle sentire: qui a virtutē
 a natura institutus hanc usū & exercitationē perficit. Qui em̄ a tanto philosopho
 probari opinio possit quam retulisti: Dicit afferre nobilitatem virtutes cū diuitijs
 cōiunctas. Ergo virtus absq; honorū fortuitorū copia nobilitate carebit: Qd̄ null
 lus mediocriter doctus cōcedat: Aristotelis nomie & auctoritate remota. Valerij

Maria
 Laurentius.

Nycholaus.

Laurentius.

Nycholaus.

Laurentius.

Nycholaus

publicole/Fabricij Cortincanij/nasice & Asiatici Scipionū ex tali familia/ex tam
 claris parentibus: quorū alter ppter paupertatem publico funere elatus est: alterius
 filij ex erario nupterunt: multorūq; preterea excellentiū virorū/ qui cum summis
 imperijs paupes vixerunt: non solum Urbem/ sed terrarū quoq; orbem rebus ab
 se gestis illustrarūt: filij nepotesq; paternā virtutem & paupertatem imitati: ut ipos
 omittamus gentes scdm Aristotelis descriptionē nobilitatis lumine priuabūtur.
 Aristidem inter principes Athenienses equalem Themistodij: qui solus ppter ex
 imā virtutes iustus est cognoiatus: cum ita pauper excessisset e vita/ ut vix un
 de esset et reliquisset: nemo neq; fuisse nobilem diceret: neq; suis nobilitatē relis
 quisse: quā & in ciuitate princeps & virtute preclarus fuerit. Quo quid insulsius
 dici potest: q̄ Aristidem/ Scipionem/ reliquosq; summos in sua R. p. Imperatores
 quā prestare virtute q̄ dititij maluerunt/ vel nobilitate caruisse: vel preclusisse
 suis posteris nobilitatis iter. Sed sit nobilis scdm Aristotelem/ qui ex parentibus
 virtuosus oriatur ac diuitibus: in se quoq; paternam virtutem & opes consecutus
 attende quae ex Aristotelis diffinitione absurditas subsequatur. Cum diuitiae sint
 bona fortuita/ quae dari & afferri queunt: erit in fortunae arbitrio sita nobilitas: quo
 nam abeuntibus copijs/ abibit et illa simul cum diuitijs: et rursus illis redeuntibus
 reintegrabitur. Q. si saluis fortunis fieri potest ut vitia pro virtutibus succedant
 amittatur quoq; nobilitatis pars: ita nobilitas discedens ac reuertens puerorū mo
 re vagabunda quae iam res fiet/ nullius in arbitrio sita. At si ex senore/ rapinis/ spo
 lijs/ cuius prosc̄ptione & scelere fortunae prouentant: nunquid nobilitate posside
 rentem queunt: Nihil magis q̄ honestum ac bonum reddere. Quare facessant
 ad dandā nobilitatem diuitie: & earum possessorem diuitem & opulentum/ non
 nobilem dicamus. Sed diuitijs inquires/ virtutem addidit Aristoteles: ac hē illum
 nobilitant in quo existunt. Filios autem nullo modo: siquidem sapientis sententia
 est: quae ante nos fuerunt/ nihil ad nos spectare: sicut neq; post nos futura: neq; em̄
 magis ad nos parentū virtus/ q̄ nostra ad parentes redundat. Ego autē non crea
 do Aristotelem voluisse nobilitatē in nos transferre progenitorū. Nam si nobilitas
 virtute & diuitijs comparatur ut illi placet: diuitie quidem filijs relinquī possunt/
 virtutes vero minime. Virtus enim in actione consistit: actio autē cum sit operari
 tis: sequit ut nobilitas in eo sit q̄ exercuit officia virtutū. Sicut em̄ equū forte/ pul
 chritatē: ac crē dicimus nō cui eiusmodi genitor fuit: sed quē mēbrorū cōueniētia
 spectā dū fecit: cui vires adsint ad ferendū sessorē: quē bucinę cātus excitat. Ita nō
 eū qui parentes p̄claros enumeret/ sed qui suis virtutib; resplendet nobile appel
 labo. Iudem domū pulchram iudico non quam formosus faber edificauerit/ sed
 quae splendida & suis parietibus fuerat cōposita. Rem qdem militarem/ equitandē
 disciplinā/ artesq; eas quae doctrina tradunt/ possumus filios edocere: virtus nulla
 parentum eruditione/ sed diuino quodam numine fauoreq; percipitur: ac serie oc
 culta datorum. Licet enim videre perniciosos ac nepharios viros procreasse filios
 omni laude & virtute prestantes. Similiter illos qui fama illustri & summa gloria
 claruerūt: genuisse eos qui suis flagitijs paternā laudem labefactarunt. His neq;
 parentū institutio profuit ad virtutē: neq; illis quo minus clari euaderēt. Paternā
 scelera obstitere: itaq; cum neq; in vitiis/ neq; in virtutū hereditatē filij succedāt
 parentibus: sed sicut virtutis/ ita & nobilitatis sibi quisq; edidit auctōr & opifex.
 Si enim nobilitas successione traderetur: seruis nequissimus/ ascitus in aliquam
 amplam gentem/ heresq; institutus bonorum nobilis euaderet: quod nemo sane
 mētis affirmauerit. Generatio insuper medium est quo filij in lucem educunt: ea
 si turpis aut obsegra fuerit: uputa a dulceno/ incestu/ stupro quesita: nequa q̄ turpi
 medio nobilitas descendet ad filios. In eo em̄ qd sit iniquae/ nulla pōt admisceri vir
 tus/ neq; quicq; qd sit laudabile. Per iniquitates igit nulla erit generis laus. Tūa hec

Aristides

Aristoteles

Aristoteles

Aristoteles

Aristoteles

Aristoteles

ergo Aristotelica nobilitas tū nulla videtur existere: tū posteris nō posse relinquere. Quis si suam quoque definitionē accipiamus: tamen aut nulli / aut pauci erunt: & hi ex interallis nobiles. Cū enim peraro accidat: ut cum virtute diuitiā contrahant societatem: cūque virtus rara sit ac difficilis: & qui virtuosī fuerint / postmodū aliquo turpi iudicio / aut infamia / aut flagitio notari possunt: videt virtus in ignominiam versa / antea partam amittere nobilitatem. Themistocles qui grecos omnium pace & bello facile habitus est princeps: priorem aratem a deo flagitijs vitijque inquinatā sēvit / vt a patre qui generosus erat exhereditaret. Hoc tempore delatōes a patris virtute Themistocles nobilitatē amisit. Ad meliorem deinde vitam reuersus: ob res p̄clarissime gestas & consecutas opes / nobilitate potitus est. Sed non integra: cui paternę opes defuerūt. Hunc rursus nobilitas deseruit: cum amissis opibus dānatus proditionis / exul a patriā partam gl̄iam & laudem / cōspici ratōe in patriā inquinauit. Quid dicemus de Hānibale duce omnium p̄stantissimo: qui ortus ex tali familia tam insigni parente / a deo claruit rebus gestis: an cum eis virtutes: vt Titus ait Liuius: ingentia vitia equarent / priuabit laude nobilitatis. Si enim paria erant vitia & virtutes: neque nobilis neque ignobilis fuit. Idem de Pausania licet patris virtute quem in omni vira vanū cum vitijs / cum virtutibus deditū tradidit. Vellem discere ab Aristotele Laurentū: hoc em̄ discernendi gratia loquor: quam originē esse nobilitatis velit. Si virtutes solas proferet / audacter repugnabo. Nā cum hęc sint fortunę muna que pro illius volūtate tenentur: & donantur & auferri nobilitas possit. Sed sit opulentus cum virtute aliquis dum vixit. Hic partem nobilitatis / diuitias videlicet: virtutes enim residebit penes parentem: poterit ad filios transferre: qui si neque paternā virtutem sequentur / & opes dissipabunt: ignobiles inuenti: sin vero in fortunā & virtutes succedēt nobiles erunt. Sed cum res hominū sepius variant: nec in eodem statu diuitijs perseuerent: cōtinget vt nepotes fortunę donis spoliati / longe distent a vita superioris. ad hos nulla descendet nobilitas. At enim pronepotes si proauorū auorūque virtutes & diuitias representent nobilitate gaudebūt. Igitur longa progenie excitabunt ex eadem familia nunc nobiles / nunc ignobiles: nulla certa serie / nullo ordine prestituto / nihilque ad eam generis nomine opitulante. Ita fa cessant a nobilitate bona fortunata: res instabilis & arbitraria tenent. Nos aliquid eā esse arbitremur / quod si eū existat in nostro iudicio & potestate: neque nobis inuitis concedi / aut eripi queat. Aristotilem vero cum de republica beret / existimo vel cōmunem opinionem secutum / vel plus quā philosophū deceat diuitijs tribuisse. Tum Laurentius. Ego inquit Nycholae / cum multis verbis vltis fueris / nihil te docto viro dignum dixisse puto: sententiāque Aristotelis / si vim verbi grati consideres / contendo esse verissimā. Nam quam latini nobilitatem / greci eugeniā appellant. Hanc verbo nostro recte generositate dicemus. Qui enim prius & ob virtutem ac res gestas p̄claro genere nascebant / propter familie ac generis claritatem generosi ferebant. hoc est insigni genere nati. Hanc latini Nycholae inquit meliori vocabulo vt videtur / quā greci appellauerunt. Nos a rebus gestis recte factis / & ob aliquā laudem insignem atque famam que propria sit hominis alicuius nobiles vocamus: illi a bono genere esse volunt. non enim ab alijs / sed a nobismetipsis nobilitatem trahere videmur: vt ille putetur nobilis quem illi stre & peritatum aliquod insigne & laude dignum faciunt nobilitauit. Vt libet de vi nominis sentias Laurentius ait. Ego Aristoteli herens ad nobilitatē comparandā non solum virtutem spectare arbitror: sed diuitias / genus / patriam / corporis & fortunę diuina. Nam diuitijs liberalitas gratior omnibus virtus in vltimū deducti valet. Bello quoque & pace / in quibus pecuniarum sumptus maxime sunt necessarij / gloria acquiritur: a qua descendit nobilitas / magnificentia quoque: ex quo nomen nostrum & fama admodum augetur: nulla erit absque fortunę bonis. Pa

*Themistocles
hic in p̄p̄o cōm
volunt ut dicit
Themistocles
in p̄p̄o
cōm*

*rempli gra Has
s. aff. h.*

Hānibali

T. Liuius.

Pausanias.

Laurentius.

*sentia atq; a
ab illi gēni supra
Nycholae.*

Laurentius.

etiam insuper plurimum prestat presidij ad nobilitatem. Sensit hoc Themistocles cum Seriphio iurganti/patrie illum non sua laude clarere. respondit neque se Seriphium ignobilem eua dere potuisse neque illum atheniensem clarum/aut nobilem unquam fuisse futurum. Neque enim ex aliquo opidulo profectus eadem rerum utetur facultate ad gloriam consequendam qua florentinus diuis neque etiam florentinus ex sola ciuitate nobilitatem assequatur. Genus preterea multum opitulatur ad nobilitatem. Non enim solum virtute sed multo plus quam doque maiorum gloria & imaginibus legimus demandata impetia/prouincias & triumphos decretos: quare ad nobilitandos homines amplissimam materiam suppeditarunt. Recte enim sensit Aristoteles: quod virtutes sufficit diuitijs voluit nobilitatem prebere. Diuitiae quidem cum neque bonae neque male sed pro modo metium habeantur: si ad virum bonum perueerint illi estrem illum & velut in aciem educere videntur. in qua elucescere virtutes que sunt. Vtetur fortunę bonis tanquam instrumeto ad vite cursum: & virtutum usum necessario confert illa in amicorum subsidium/in munificentiam/in patrię defensionē: que virtutes mance & debiles absque opibus erunt: nullum eorum officium exercentes. Quid enim mihi ad vite comunis sustentaculum presidij affert Stoicorum liberalitas. In ipso animi affectu/non opere locatur. Praclare igitur Aristoteles intelligens ad earum virtutum rationem in quibus ciuiliis vita versatur/necessarias esse fortunas/quibus virtute preditus prudenter utitur: haud immerito existimas uita ad nobilitandum hominem diuitias debere cum virtute esse coniunctas. Paupertas enim quibus a multis laudetur. tamen videmus cum philosophos/tum viros omni laude dignissimos paupertatis laudeque diuitijs carere maluisse. Hęc inquit Nycholaus: non illius culpa sed vitio hominum contingit: qui cum doctrina Aristotelis deprauati diuitias laudant: tum nature imbecillitate corrupti deprauati que paupertatem tanquam abiectissimam in extremis malis ponunt: & cum plus a quo diuitias appetant nullam sine eis ad virtutem & bene viuendi viam credunt. Sed nos hoc loco non quid corrupta opinio loquatut querimus: sed quid pronunciet veritas. que mea quidem sententia longe est ab Aristotelis descriptione. Nam diuitias si recte aduerteris: superbum/impotentem/lasciuum/contumeliosum/promptiore ad voluptates & vitia solent hominem redere. Quod & ipsemet sentiens: scripsit Aristoteles: solere propter diuitias fieri homines deteriores. quare cum diuitie raro societatem habeant cum virtute/rarius gignent nobilitatem. Hoc & ipse in Politicis fatetur: dicens nobilitatem & virtutem in paucis esse: addens diuitias. Quare si quid nobilitarent: circa & faculus nobiliores essent possessore. Illud insuper asseuerabo: nullas dignitates/nullos honores/nullos res gestas/nullos magistratus/nulla iperia/nullos triumphos veram nobilitatem secum imponere: nisi fuerit admixta & tanquam rerum moderatrix adiuncta virtus. Famam quidem & veluti glorie umbram secum in vulgus ferunt. sed nobilitatis laus petitur a virtute. Ista vero tria: genus/patria/maiores & cetera que modo retulisti/absque virtute sunt tanquam cauponularum insignia: quare denotant ubi vendantur vina: nihil tamen ad eius suauitatem conferentia. Virtus enim ex se ipsa subsistens/etiam absque istis adminiculis nobis patet ad nobilitatem. Ex infimo quoque gradu erendum M. Catonem priscum non patriam/non genus/non diuitias: Tusculli enim natus est obscuro genere/tenui censu: sed eximie plurimaeque virtutes nobilitarunt. C. Marius arpinas rusticanus ignotus: paruo stipendio militans/a virtute sola & rebus gestis nobilitatem cepit. Sertonium quoque virum nustum plures virtutes insignem ac nobilem effecerunt. Vides igitur & his & pluribus alijs: a solis virtutibus/non a diuitijs vel externis alijs adiumentis nobilitatem concessam. Tum Laurentius. hic noster inquit more suo omnibus contra dicendi ac detrahendi artem professus: singulorum sententias damnat. ipse nihil affert quo quid sentiat noscatur. At id tua culpa accidit Nycholaus.

aristoteles.

Nycholaus.

aristoteles.

M. Cato.

C. Marius.

Sertorius.

Laurentius.

Nycholaus.

laus ait. qui potius quid non sentirem quā quid sentirem dicendi materiā præbuit. Nam si quæ probem queris. facilis est explicatio. Non enim Diogenes sumille cynicus. qui nobilitatem irridens dicebat illam esse maliciæ velamentū: sed qui minime conveniam cum vulgi opinione. nequid illam esse iudicem quod hi: qui in omni vita delirare videntur. Ego quæ mihi similior vero videtur. Stoicorum sententiam laudo. qui tū omnibus in rebus quæ ad rectam viuenti rationem pertinent. tū vel maxime in hac una re ex ipsius Philosophiæ fonte nobilitatem hauserunt. Hi non ad vulgarem auram. sed ad veritatis præscriptum ac normā rationis locuti. non fortunam rem fallacem ac dubiam. sed virtutem sequuntur: veluti certam recte viuendi ducem ac magistrā. Illam ceteris præesse rebus ac modum ferere reliqua ei subesse & ab ea regi voluerunt. Hi bonorum finem in honesto possiderunt: cuius stabilis ac manens nostrisq; est iuris possessio. quæ vero subijcitur fortune. labitur more fluminis nulla in parte firma: omnibus infida. Hi ut alia multa ita & hoc verissime videtur dixisse: nobilitatem ex sola nasci virtute. Atqui huius sapientiæ auctorem ac principem videntur habuisse Platonem: cuius sapientia singularis & pene diuina omnibus in rebus fuisse putatur. Hic cū quadrifariam partiatur nobilitatem: ut in eius vita refert Laertius Diogenes: atq; unam eas affert quibus clarī boni iustiq; parentes fuere. Alteram parentes qui potentes aut principes extiterunt. Tertiam cū nobili maiores fama & rebus bello gestis vel publicis certaminibus parta corona claruerunt. Quartam eamq; præstantissimam omnium scribit eorum: quibus non aliena. sed sua virtus & animi magnitudo nobilitatem donant. quos solos vult esse dignos ut nobiles appellentur. Platonis hæc diuisio illam veram germanamq; & suo robore nixam nobilitatem iudicat: quæ virtus producat. Est enim nobilitas quasi splendor quidam ex virtute progrediens: qui suos possessores illustrat ex quacūq; conditione emergentes. Nam virtus maiorum principatus / gloria certaminū & gestarum rerum illorum bona sunt: illis ornant & insignes reddunt qui ea sibi suo labore / sua industria peperere. Nos vero laudem & nobilitatem meremur nostris meritis / non alienis: & his actionibus quæ ex nostra prodeunt voluntate. Quid enim ad nos attinet quæ multis sæculis ante nos nostro neq; consilio / neq; operata sunt: Illa suis auctoribus lumen & gloriam præbuerunt. nobis ad imitandum patefecerunt viam. quam si sequamur tanq; parentum opibus suffulti. minoris tamen nos existimari necesse est. quæ nullis maiorum subnixi vestigijs sibi ipsi ad iter virtutis & gloriæ auctores extiterunt. Quanto enim maioris habetur edificatæ domū quæ habitare / aut ornare edificatam: tanto præstabilius est atq; excellentius ab se partam nobilitatem possidere. quæ seruare ab alijs acceptam. cū alter suis viribus & luminore splendeat: alter præferat alienum. Quare soli virtuti palma nobilitatis tribuenda est. Atria vero maiorum imaginibus referta / porticus signis ac tabulis ornata / magnifice villegiæ: cōpla constructa / varia domus ornamenta plus admirationis aspicientibus quæ nobilitatis secum ferunt. Hunc Antisthenes secutus: scripsit eosdem sibi videri nobiles & virtutis studiosos. in sola virtute nobilitatem constitutens. Stoici hanc Platonis sententiam complectuntur: & solos sapientes nobiles esse volunt. Hoc & Cicero noster refert: & Seneca ex Stoicorum secta philosophus excellens eum multis in locis tum maxime in quādam ad Luciliū epistola: ea quarta est & quadragesima ut opinor: nobilitatis fontem atq; originem animi virtutibus assignat. Aitenim cū de nobilitate dissereret: Bona mens omnibus patet: omnes ad hoc sumus nobiles. Patricius Socrates non fuit. Platonem non accepit Philosophia nobilem: sed fecit. Quis est generosus? Ad virtutem bene a natura compositus. hoc unum est intendendum. Nam si ad vetera nos reuocas: nemo nō inde est ante quod nihil est. Omnes si ad primā originem reuocentur a Dijs sunt. A primo mundi or

orig de nobilitate
Stoicorum
nobilitas

Plato

Nobilitas
quadrifaria

Nobilitas
vera

Antisthe
nes

Seneca

tur usque in hoc tempus produxit nos ex splendidis sordidisque alternata series. Plac
 eo ait neminem Regem non ex feruis onundum: neminem non seruum ex Regi
 bus. Non facit nobilem atrium famosis imaginibus plenum: nemo in nostram
 gloriam vixit. Animus facit nobilem: cui ex quacumque condicione supra fortunam
 licet exurgere. Hæc Senecæ sunt verba/ quibus mihi videtur vir sapiētissimus tan
 quæ ex Apollinis oraculo nihil verius excogitare aut dicere potuisse: quæ illam veram
 nobilitatem quam virtus præbeat & sapientia: eosque solos esse nobiles quibus viri
 tum officia laudem subministrarunt & dignitatem. Iuuenalis vero cum in Sa
 tyra quadam communem ac vulgarem nobilitatis opinionem multis/ argumētis re
 probasset/ rectam rationem secutus: neque ex his pendere/ quæ paulo anterecens
 sebas ostendens hanc eadem sententiā affirmat/ scribens solam atque vnicam viri
 tutem nobilitatem esse. Equidem Cleantem philosophum qui aliquando rigandis or
 nis aquam traxit/ & Demetrium quem Seneca in stramentis cubantem cum videt
 non præceptorem/ sed testem virtutis ac veritatis dicit/ nobiles Pericle & The
 mistocle crediderim: quos magis patrie claritas & imperium/ quæ sua virtus nobilitas
 vit. Nam rerum gestarum glorie multi existunt participes/ socii/ milites/ fortuna:
 sine quibus nulla clareret eorum virtus. At philosophi quæ sola nos ad sapiēti
 am virtutemque omnium quibus vita nostra seruat/ & colitur/ cognitionem perducit: is
 solus est particeps qui illis insudauit. Nam prudenter sapiēterque viuens non aliis
 unde/ sed a seipso bona vite refert: accepta eius sunt propriæ laudes non ab alio mu
 nare. Qui virtutis exercitio functus est/ solus nullo externo adiumento sibi glo
 riam parit/ ex qua præclaram elicit nobilitatem. Tum Laurentius: & si ad eam in
 quit/ arbitror spectare virtutem magnam/ habere pondus/ tamen non in ipsa sita
 omnia videntur: sed necesse esse/ ut ei qui hoc nomine dignus videatur ad sint ex
 tema quoque/ quæ paulo ante repellebas: atria imaginibus referta: porticus: theatra:
 ludæ etiam populo facti venationes/ & reliqua eiusmodi/ per quæ nomen nostrum
 cum laude vulgetur. Hæc enim claros & homines celebres præstant/ & nobiles effi
 ciunt. Nam sicut gloria virtutis & recte factorum est comes: ita ex his progreditur
 splendor quidam/ hoc est nomen & fama non vulgaris/ quæ nobilitas appellatur.
 Hanc maiorum quoque nostrorum præclara facta & virtutes videntur præbere pos
 siteris/ & paternæ gloriæ decus nobis tribuere/ tanquam lumine quo clariore notioresque
 efficiamur. Quis enim negat nos progenitorum virtutibus reddi illustriores ac nobi
 liores. Nam si quæ agimus celebrari volumus memoria posteritatis: necesse est ut
 ea commemoratio commendatioque tanquam parentum imagines resurgat in filios/ ad quos
 hereditatem quoque gloriæ transfundere voluerunt. Est profecto multorum opinio:
 nobilitatem quemadmodum bona fortuita hereditaria nobis a parentibus relinqui
 que abijcere ac retinere in filiorum sit licentia & potestate. Nam qui maiorum virtutes
 & patrimonium seruaerunt/ nobilitate respondere debent superioribus: qui deterioribus stu
 diis deditus/ vitij & flagitijs vitam macularunt/ profugabit nobilitatem partam: non
 secus ac patrimonium si prodigus fuerit & sumptibus profusus. Nullo autem pa
 tione negandum est paternam nobilitatem migrare in filios: & esse & dici nobiles quos
 rum nondum virtus est cognita. Hoc & sentit Cicero in oratione quæ pro Roscio
 scripsit inueniens. Vosque adolescentes qui nobiles estis/ ad maiorum vestrorum imitati
 onem excitabo. Vult sapientissimus Cicero etiam illos nobiles esse/ qui nondum
 per gratiam patrum virtutum imitatores esse potuerunt. At qui loquar enim
 quod sentio: citius appellabo nobilem qui excellentis parentes potest referre ipse
 vel paululum virtute ornatus: quæ qui obscuris maioribus extiterit omni virtutum gene
 re excellens. Priori patefactus est aditus ad lucem/ commendatione maiorum quæ il
 los notissimos vulgo fecit: ut parvula quedam virtutis lux in eo plurimum resurgat/
 propter superiorem splendorē. Hinc autem cui nullus præcessit aditus ad hominum famam/

Iuuenalis.

Laurentius.

Cicero.

magno lumine opus erit ad illustrandā in qua natus est obscuritatem: maior e enim quādam difficultate per ignotum iter cogitur proficisci. Alter partam gloriā paruo labore sustentat: alter cum obscuritate certans/plurimo tempore/multo labore/ opera diligenti eget ad amplitudinem & laudem / ex qua venit nobilitas consequenda. Istā vero Nycholae tuam stoicā virtutem nudam/ egentem/ & pene molestam: quae non ingreditur ciuitates/ sed deserta videtur & solitaria/ licet multū laudauerint: tamē qui appetant pauca reperiunt. Et quibus a sola virtute duci nobilitatem velint: fateantur tamē oportet/ nisi ciuilem vitam/ refugiant / multis illi opus esse praesidijs: validudine/opibus/patria/reliquisq; rebus / in quibus fortissima dominatur: quibus si priuata erit vita mortalium / algebit profecto & virtus vestra veluti sola atq; egens: neq; in hominū cetum & comunem usum prodibit/ vt ex ea nata videatur nobilitas quaedam subrustica omni carens nobilitate. Nam quae nobilitas inerit vel philosopho: qui suis studijs contentus latebit in bibliotheca sibi ipsi pene ignotus: vel ei qui sobrie/pie/caste/sapienter viuens: abditus degit in villula/ nullis hominū sermonibus celebris: nullo nomine illustris. Huius virtutem concesserim: sed nullam adesse nobilitatem: studiosum virtutis/ non nobilitatem appellabo. Istam nobilitatem stoicorū pauci querunt: pauciores a dipiscunt. Ego autē illam appeto: illam probō: quam consuetudo mortalium iam dudum confirmauit: neq; tum grecos/ tum latinos arbitror ita inficos rerum fuisse: ut hoc nomen tam multis usurparint/ quod aliud quiddam q̄ virtutem stoicorum reddere nobiles crederent. Non inficiabor Nycholaeus inquit/ cū me egregium in sua ciuitate honoribus & dignitate praeditum/ si idem fuerit seruator honesti/ nobilem esse illum quoq; adiungam/ qui procul a Rei publicae negotijs virtuti deditus sibi vacat & bonae menti. Neq; minus fortem appellabo/ qui cum vitijs/ q̄ qui cū hostibus bellum gerat. Neq; imprudentiorē eum qui vitae suae cursum ad honestatē dirigat: q̄ quae appetenda/ quae ve fugienda sint didicerit: q̄ qui rei publicae curae intēsus de bello ac pace pro ipsius utilitate consulat. Philosophos quoq; & doctos viros / qui suis studijs & vigilijs vitam hominū varias per artes excoluerunt: quicq; vel scriptis vel exemplo nobis ad instituendos mores & vitia propulsanda profuerunt: quāuis tumus abditū non tū nobiles/ sed nobilissimos fuisse dixerim. Illud quoq; ne me pertinacem putes: vt q̄ tibi paulū morem geram/ concessero: aliquid splendoris & dignitatis in nos ex patria & maiorū gloria redundare: ut eius quādam ex portum cula participes posterū dicant: sed tamen id cum mentem ad rationē flexo quale sit non satis perspicio. Mihi quidem ea vident esse blandimenta quaedam inuentum ac somnolentorū: qui quod ipsi assequi nequeunt / tanq; ab alijs acceperint: ignas uisū titulum praeseferunt: puluerem em solemq; fugientes delitescunt sub umbra culis aliorū: ac comemorantes praesentorū virtutes/ ipsi in suis penitus obmutescunt. At vero patria omnibus eque lucet. Illi autem excellentissimi viri/ non magis filijs q̄ ceteris sui imitandi vestigia reliquere. Lumen quidem quod est in publico/ sicut pateat omnibus: magis tamen ei qui prope est lucet/ q̄ qui remotior. Ita qui illorū laudē magis heredit/ nobilior euadet q̄ qui a longe respiciet. Etenim sicut Platonis & Aristotelis non filijs magis q̄ alijs doctrina ac sapientia profuit: ita superioris Scipionis virtus non plus filijs q̄ me nobilitabit/ si illius fuerim imitator. Quare plus Aristotelice nobilitatis iudico participasse Theophrastū/ qui illi in schola & doctrina successit: q̄ Nicomachū filiū / qui longe illo doctrina inferior fuit. Virtus em omnibus est in promptu: eius efficit propria qui illā amplectitur. Secordes/ signatim probi/ pueri/ qui se in suorū maiorū locū putant successisse: eo sordidiores q̄ ceteri habendi sunt/ quo longius distant ab imitatione parentū. Equidem libertū Ciceronis tyronē nobiliorē censebo/ qui patroni virtutibus inhestit: q̄ filiū defistentem ab honestate paterna. Nam q̄ virtutem absq; extemorum comitatu nudam/ egentem

Nycholaeus.

S. inquit

tem/incomptam & tanq[ue] solitariam credis: vehementer erras. Non eget alterius
 ope/ aut fortunę a dminiculis virtus: quę ex omni parte pfecta/ firmet dignitate/
 cultu/ decore tanq[ue] regina in summo collocata resplendet: suoc[um] fulgore totū or[is]
 hem illustrat. Quid em illi opus est rebus externis quę suis facultatibus/opibus/
 quę ceteris prestant: contenta est: neq[ue] aliquo indiget opitulamento qd[am] extra eam
 positum existat. Egere em defectus esse videtur ac virtus: cum in ea satis sit pres[ent]
 dij ad bene beateq[ue] viuendū: neq[ue] aliquo egeat: res em quędā perfecta est & suis
 partibus absoluta: nihil ad sui perfectionē extra eam requirit: neq[ue] quicq[ue] addi po
 test quo virtuosior efficiatur. Sapiēter igitur stoici/ qui virtutē nulla re extra se pos
 sita opus esse iudicauerunt: ex qua ea sola voluerunt prodire nobilitatē: & qui se
 cus tenent/ non tam veritatem q[ua]m vulgi opinionē videntur sequi. Quę quidem sen
 tentia preterq[ue] q[ue] est verissima summa vtilitatē vitę nostrę videtur asserre. Nam si
 persuasum erit hoibus honestate & bonis artibus nobilem fieri: eamq[ue] veram esse
 nobilitatē quam sibi quisq[ue] recte agendo quesierit/ nō quę sit alterius industria
 & labore parata: excitabimur mihi crede/ magis ad virtutem neq[ue] desidia confectis
 nihil agentes dignum laude in aliorū gloria acquiescemus: sed ipsi enigemur ad no
 bilitatis insignia peruestiganda. Licet videre illos quibus diuitię absq[ue] labore suo
 obtigerunt inertiores ac negligentiores in eorum custodia/ q[ua]m si suo sudore acq[ui]
 site prouenissent. Eodē pacto quo sibi hereditario iure nobilitatē relictam arbitra
 tur/ ardiores ad quęrendā laudem lentescunt quodāmodo ac torpescunt: nec eos
 mouentur ad studia honesti: satis sibi esse ducentes/ recenserē superiorū probita
 tem. Quibus vero persuasum fuerit: nullam nisi in ppria virtute et gloria nobilita
 tem possideri/ inflābunt ardore quodā ad ea efficiēda ex quibus eluceat in eis
 superiorū virtus. Et siue sequentē exempla parentū: siue alijs exemplo se esse vos
 lenta discipulent veram nobilitatē: quam certe iudico clariorem eius qui supra te na
 tura & opere/ cultuq[ue] virtutis fuerit nobilitatus/ q[ui] in iam parata succedit. Co
 clusio. Lauda est igitur Laurenti pre ceteris rebus virtus: quę nos non tm̄ nobiles efficit/
 sed etiam beatos: redditq[ue] fama & memoria hoim̄ imortales. Ab hac nobilitas/ ab
 hac gloria/ ab hac vitę cursus petendus est: ab hac omnis recte viuendi ratio expe
 tendā. Sed iam satis collocti sumus. Vt si autem verior sit sententia/ hi videntur
 quibus est acius ingenū ad disputandū. Liberū est omnibus sentire quod velint.
 Nunc autem quoniam vis est paulum declinauit/ deambulandū extra oppidū
 cenleo: visendūq[ue] fluvium quem iste nobis sepius ob fertilitatem pisciū laudauit.

Nobilitas
 ex virtute.

Summa

Conclusio.

Poggij florentini de Nobilitate
 libri disceptatorij finis.

f 2